

Մաշտոցի Արձագանգ

Հայաստանեաց Եկեղեցւոյ Սուրբ Յակոբ Կիրակօնօրեայ Դպրոցի ամսաթերթ
Նոյեմբեր 2008 (Ժ 2 տարի թիւ 3)

Հրեշտակներու քանդակներ Աղթամարի Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ ճակատին: Այս տարի Հայաստանեաց Եկեղեցին Նոյեմբեր 8-ին կը տօնէ հրեշտակապետեր Գաբրիէլի եւ Միքայէլի փշատակը: Էջ 3

Ամսուան Համարը «Կրթէ՝ մանուկը իր ճամբան սկսած ատենը, Որպէսզի երբ ծերանայ՝ անկէ շշեղի:» Առակաց 22.6

Այս Թիւով՝

Փոխան Խմբագրականի՝ Էջ 2

Կրօնական Դաստիարակութեան
մասին մտածենք:

Բացատրական բառարան Էջ 3-4

Տօն՝ Ամենայն Սրբոց, Տօն՝ Սուրբ Հրեշտակապետերու Գաբրիէլի եւ Միքայէլի, Տօն՝ Ս. Առաքեալներու Անդրէասի եւ Փիլիպպոսի, Յիսոնակ, Տօն Ս. Առաքեալներւ Թադէոսի եւ Բարթողոմէոսի

Եկեղեցական բառարան: Էջ 5

Ի՞նչ կը նշանակէ Ս. Էշմիածին, Ընծայումն Ս. Աստուածածնի, Թաքոր լեռ, Ժամերգութիւն

Վերաբաղ Էջ 6-7

Նոյը Արարատի Գագաթէն կ'իջնէ Արարատը Հայերուն Բամար Բաբելոնի աշտարակին կառուցումը

Հայկ եւ Բէլ

Խաղերու բաժին

Եզակի գիրեր: Էջ 8

Յովհաննէս Մկրտիչի

Քարոզութիւնը: Էջ 9

Յովհաննէս Մկրտիչ: Էջ 10

Զարարիալի օրիներգութիւնը:

Էջ 11

Ո՞րն է ճիշդ պատասխանը:

Էջ 12-15

Փոխան Խմբագրականի

Ինչպէս տեղեակ էք, Մեծի Տաճա Կիլիկիոյ Վեհափառ Հարապետը՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս 2008 թուականը «Քրիստոնէական Դաստիարակութեան Տարի» հոչակեց: Այս յօրուածը կ'արտատպէնք Կաթողիկոսութիւն Հայոց Մեծի Տաճա Կիլիկիոյ Պաշտօնական Ամսագիր «ՀԱՍԿ» ի Սեպտեմբեր-Հոկտեմբեր 2008 թիւն:

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱԸ ՍԱՍԻՆ ՄՏԱԾԵՆՔ

Ներկայ ժամանակներու ընկերային, բարոյական, կրթական, նոյնիսկ քաղաքական բնագաւառներու իրավիճակը ուսումնասիրելով, չկայ մէկը որ ուրանայ կրօնական դաստիարակութեան կարեւորութիւնը ընդհանրապէս, որուն մէկ երեսն է միայն կրօնի դասաւանդութիւնը դպրոցէն ներս: Կրօնական դաստիարակութիւնը տան մէջ, եկեղեցւոյ մէջ, ազգային հաւաքական կեանքի կառոյցներէն ներս, իր դրական դերակատարութիւնը կ'ունենայ բնականաբար, սակայն դպրոցէն ներս՝ ուսումնական ծրագրին մէջ զայն կանոնաւորապէս տեղադրելը, նիշի գնահատման յատուկ կարգավիճակով, իր ազդու հետեւանքը կ'ունենայ դաստիարակութեան իմաստով, մինչեւ իսկ նորաբողբոջ նանուկի ապագայ կեանքին մէջ, մինչեւ չափահասութիւն:

Կրօնի դասաւանդման պարագային եւս պէտք է ճշդել անոր հայրենական եւ սփիւրքեան պայմաններուն ու մակարդակին տարբերութիւնները: Սակայն անոր ուսուցման թափը, համահաւասար ուժգնութիւն կը պահանջէ, տրուած ըլլալով որ ո՛չ հայրենականը, եւ ոչ ալ սփիւրքեան տարբերակը գոհացուցիչ է, կամ քաջալերուած նիթական թէ բարոյական իմաստով: Յայատանը հակառակ շուրջ քսանամեակէ մը ի վեր ազատ պայմաններու մէջ ըլլալուն, կրօնի ուսուցման նախանձելի պատկեր մը չի պարզեր: Իսկ Սփիւրքը, իմ համեստ հայեցողութեամբ՝ նոր է որ կը կազմուի:

Մինչեւ հիմա ազգային քարոզչութեան մեքենան աշխոյժ բանեցաւ, աղմըկեց, արիւն ներարկեց, ոգի ներշնչեց, իր հասկցած մեւով սերունդ «պատրաստեց»: Իսկ հիմա, որ այդ պատրաստուած սերունդին կը յաջորդէ համաշխարհայնացած կեանքի պայմաններուն մէջ ծնած նոր սերունդ մը, գիտական յառաջընթացի հոսանքին մէջ բռնուած, այդ իմաստով արդուն, գիտակից, մեծ ոստումներով քայլեր առնող դէպի իր ապագան, կը նշանակէ, որ նոր սփիւրք մըն է որ կը կազմուի մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս: Սփիւրք մը, զոր համախմբելը կ'ենթադրէ նոր մեթու, ո՛չ երազային հայրենիքի մը գաղափարին շուրջ անպայման, երբ այդ երազը շատերու մօտ փշրուած է արդէն, այլ նոր մեթու մը, հայութեան կեանքի երակներէն վազող արեան բնորոշիչ գիծերով յատկանշուող:

Այդ բնորոշիչ գիծերէն կարեւորագոյնը, եթէ ոչ գլխաւորն է՝ կրօնը, անոր հայկական դիմագիծով: Այո՛ հայկական, որովհետեւ մեր մշակոյթին հետ շաղախուած է անոր իսկութիւնը: Անաստուած կամ անկրօն հայ պէտք չէ գոյութիւն ունենայ ներկայ պայմաններուն մէջ, երբ հայրենիքը անկախացած է, (ինչպէս յաճախ կը սիրեն գործածել այս ասոյթը ոմանք, որոնք մասնաւոր հարցի մը անառարկելի լուծում իբրեւ կը ներկայացնեն հայրենիքին անկախութիւնը):

Քրիստոնէութիւնը շապիկ մը չէ զոր հագան մեր հայրերը ու կտակեցին մեզի, այլ իրենց մորթին գոյնը դարձուցին զայն, նման մութ գոյնի մորթով ուրիշներէն զատորոշուող ցեղերու զօրաւոր ինքնութեան:

«Ժարունակութիւն՝ Էջ 16»

«Մաշտոցի Արձագանգ»

Հայաստանեաց Եկեղեցւոյ Սուրբ Յակոբ Կիրակօնօրեայ Պայրոցի ամսաթերթ

**Հայաստանեաց Եկեղեցւոյ Սուրբ Յակոբ Կիրակօնօրեայ Պայրոցի
կամաւոր խմբակը**

**Վերժին Գիւղթանեան, Թամար Գիզիրեան, Գարու Մանուկեան, Յասմիկ Նամարեան,
Շողիկ Նամարեան, Յասմիկ Գանամեան, Շաղիկ Պոյամեան, Թորոս Պապիկեան**

Նոյեմբեր բացատրական տօնացոյց

Ծաբաթ	1	Տօն Ամենայն Սրբոց
Ծաբաթ	8	Տօն Սուրբ Հրեշտակապետերու՝ Գաբրիէլի եւ Միքայէլի
Ծաբաթ	15	Տօն Սուրբ Առաքեալներու՝ Անդրէասի եւ Փիլիպպոսի
Կիրակի	16	Բարեկենդան Յիսուսկի Պահքի
Ուրբաթ	21	Ս. Աստուածածնի Ընծալումը
Կիրակի	23	Ա. Կիրակի Յիսուսկի Պահքի
Ծաբաթ	29	Տօն Սուրբ Առաքեալներու Թագէոսի եւ Բարթողոմէոսի
Կիրակի	30	Բ. Կիրակի Յիսուսկի Պահքի

Տօն՝ Ամենայն Սրբոց

Հայաստանեաց եկեղեցին ամէն Նոյեմբերի առաջին Ծաբաթ օրը կը տօնէ բոլոր սուրբերուն տօնը:

Տօն՝ Սուրբ Հրեշտակապետերու Գաբրիէլի եւ Միքայէլի

Նոյեմբեր ամսուան երկրորդ Ծաբաթ օրը, Հայաստանեաց եկեղեցին կը յիշատակէ հրեշտակապետեր Գաբրիէլի եւ Միքայէլի տօնը:

Հրեշտակ կը նշանակէ պատգամաւոր, առաքեալ: Նախապէս անոր կը տրուէր երկնային դեսպան, պատգամաւոր, սուրբանդակ նշանակութիւնը: Աստուածաշունչը կը վկայէ որ Հրեշտակները իբրև լուսեղէն ստեղծուած են առաջին օրը, լոյսի հետ միասին: Անոնք ժամանակի ներգործութենէն չեն ազդուիր եւ սեռական յատկանիշներ չունին:

Աստուածաշունչէն ներս հրեշտակներու մասին ակնարկութիւնները շատ են: Անոնք կը ներկայացնի իբր բազմաթիւ, մեծագործ եւ զօրաւոր էակներ: Հին կտակարանին մէջ անոնք Աստուծոյ ներկայացնուցները կը նկատուին, միջնորդներ հոգեւոր եւ նիւթեղէն աշխարհներուն միջեւ: Անոնք ունին իրենց դեկավարները որոնցմէ ամենէն աւելի ծանօթ են Գաբրիէլ հրեշտակը եւ Միքայէլը: Հայ միջնադարեան մանրանկարչութեան մէջ, կը գտնենք յատկապէս Գաբրիէլ հրեշտակի պատկերը, Տիրամօր աւետելու ատեն:

Տօն՝ Սուրբ Առաքեալներու Անդրէասի եւ Փիլիպպոսի

Անդրէաս առաքեալը Պետրոս առաքեալի եղբայրն է, որ իրեն պէս ձկնորս էր: Սկիզբը Անդրէասը աշակերտեր է Ս. Յովհաննէս Մկրտիչին եւ Յիսուսը գտնելէ ետք, անմիջապէս իր եղբայրը Պետրոսը գտաւ ու ըսաւ անոր «Մեսիան գտանք» «Յովհ. 1.35-42»: Ըստ աւանդութեան Ս. Անդրէաս առաքեալ կը քարոզէ Յունաստանի եւ փոքր Ասիոյ մէջ եւ կը նահատակուի Խ ձեւով խաչի մահով Յունաստանի մէջ:

Փիլիպպոս առաքեալը Բեթսայիդայէն էր, Անդրէասի եւ Պետրոսի քաղաքէն: Յիսուս էր որ երբ Գալիլիա Երեսան, ձեռ. 7361 էջ գացած ատեն Փիլիպպոսը տեսաւ, անոր ըսաւ «Հետեւէ՛ ինծի»: Անդրէասն ալ իր կարգին գտաւ Բարթողոմէոսը «Նաթանայէլը» եւ Յիսուսի ներկայացնուց «Յովհ. 1.43-51»: Ըստ աւանդութեան կը նահատակուի Եփեսոսի մէջ խաչի մահով:

Արքար Թագաւոր Երեսան, ձեռ. 7361 էջ գացած ատեն Փիլիպպոսը տեսաւ, անոր ըսաւ «Հետեւէ՛ ինծի»: Անդրէասն ալ իր կարգին գտաւ Բարթողոմէոսը «Նաթանայէլը» եւ Յիսուսի ներկայացնուց «Յովհ. 1.43-51»: Ըստ աւանդութեան կը նահատակուի Եփեսոսի մէջ խաչի մահով:

Ս. Գեղարդ

Յիսուսկը Յիսուսն օրերու միջոց մըն Է՝ որուն ընթացքին կը պատրաստուինք տօնելու Յիսուսի ծնունդն ու Աստուածայալտնութիւնը Յունուար 6 ին: Ուրեմն Յունուար 6 էն 50 օրեր ետեւ հաջուելով կը հասնինք Նոյեմբեր 18 ին, հետեւաբար այդ թուականին ամենէն մօտ Կիրակին կը կոչուի Յիսուսկի Բարեկենդան: Կար ժամանակ, երբ Յիսուսկի ամբողջ տեւողութեան պահը կը պահուէր, Ս. Յարութեան նախորդող մեծ պահքին պէս, սակայն ներկայիս սովորական Զորեցաբթիի եւ Ուրբաթի պահքերէն զատ երեք շաբթուայ պահքի վերածուեր է: Առաջին շաբթը Յիսուսկի պահք, Դեկտեմբերին՝ Ս. Յակոբի պահք, իսկ Յունուարին Ծննդեան պահք:

Տօն Սուրբ Առաքեալներու Թաղէոսի եւ Բարթողոմէոսի

Հայատանի մէջ Քրիստոսի անտարանին քարոզութիւնը առաջին անգամ մուտք գործեց Ս. Թաղէոս առաքեալի միջոցաւ: Աստուածաշոնչին մէջ ան նաեւ կը կոչուի Ղերէոս եւ Յուղա: Յիսուսի Համբարձումէն ետք Ս. Թաղէոս եկաւ Եղեսիա եւ ծանր հիւանդութենէն բժշկեց Արգար թագաւորը: Ան մեր Երկիրը բերաւ նաեւ Ս. Գեղարդը որ գործածուած էր Յիսուսի կողը խոցելու խաչախայտին վրայ: Արգարի նամակով Ս. Թաղէոս եկաւ Արտազ Գաւառը՝ Սանատրուկ թագաւորին մօտ եւ դարձի բերաւ թագաւորն ու իր Սանդուխստ կոյսը: Սակայն Արգարի մահէն ետք Սանատրուկ ուրացաւ իր հաւատքը եւ ծանր հալածանքներ սկսաւ քրիստոնեաներուն դէմ: Նախ նահատակուեցաւ թագաւորին դուստրը, ապա նաեւ Ս. Թաղէոս առաքեալը 46 թուին: Ս. Թաղէի վանքը ներկայիս կը գտնուի Իրանի մէջ:

Բարթողոմէոս Առաքեալ կը կոչուի նաեւ Նաթանայէլ: Ան Հնդկաստանէն վերադարձին Գողթան գաւառէն սկասաւ իր քարոզութիւնը Հայատանի մէջ: Հստ աւանդութեան, ան Հայատան բերաւ Տիրամօր սրբապատկերը եւ Անահիտ դիցուիթի մեհեանին տեղ կառուցեց Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ինչպէս նաեւ կուսանոց: Հստ աւանդութեան, Ս. Թաղէոս եւ Ս. Բարթողոմէոս առաքեալները իրարու կը հանդիպին Արտաշատի կամուրջին վրայ:

Եկեղեցական բառարան

Ե է

Թ թ

Ս. Էջմիածին

Ներկայիս այսպէս կը կոչուի այն սուրբ քաղաքը՝ նախկին Վաղարշապատը, ուր տեղի ունեցաւ Հոհիսսիմեանց կոյսերու նահատակութիւնը Տրդատ թագաւորի կողմէ. ուր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը բժշկեց իր շարագործութեան պատճառով նիւանդացած թագաւորին եւ քարոզելով դարձի բերաւ հայ ժողովուրդին. Վերջապէս՝ ուր ան իր տեսիլքի համաձայն, Աստուծոյ Միածին Որդիին իշած վայրին մէջ կառուցեց Կաթողիկէ Եկեղեցին, որ այնուհետեւ անուանեցին Ս. Էջմիածնի մայր տաճար:

Այստեղ կը գտնուի նաև Ամենայն հայոց կաթողիկոսութիւնը եւ հայրապետական աթոռը, Էջմիածնի վանքը եւ հոգեւոր ճեմարանը, ուր կրօնական կրթութիւն կը ստանան Եկեղեցւոյ ապագայ մշակները եւ հոգեւոր հովիւները:

Ը ը

Ընծայումն Ս. Աստուածածնի

Այս է Ս. Մարիամ Աստուածածնին Երուսաղէմի տաճարին ընծայումին նուիրուած տօնը: Որովհետեւ մարիամ ուխտի զաւակ էր, ծնողքը զինք նուիրեց տաճարին ուր ան միացաւ այրիներէ եւ բարեպաշտ կոյսերէ կազմուած խումբի մը որոնք բարեպաշտ կեանքով կը բնակէին տաճարին հովանիին ներքեւ: Այդ խումբին կը պատկանէր նաև Աննա մարգարէուիին: Շուրջ 7 տարի սրբութեամբ եւ աղօթքով հոս ապրելէ եռք, Մարիամը դարձաւ Յովսէփի նշանածը եւ այդ օրերուն ստացաւ Գաբրիէլ հրեշտակապետի աւետիսը: Այս տօնը բոլոր քրիստոնէական Եկեղեցիները կը տօնեն Նոյեմբեր 21 ին:

Թաբոր լեռ

Նազարէթ քաղաքէն ոչ շատ հեռու կը բարձրանայ այս սրբազն լեռը, որ փառաւորուեցաւ Քրիստոսի ավակերպութեամբ ներկայութեամբ Յիսուսի երեք աշակերտներուն՝ Յովհաննէսի, Յակոբոսի եւ Պետրոսի: Այս լեռը կը տարբերի Խրայէլի ժայռոտ լեռներէն. այն ամբողջովին պատուած է խիտ բուսականութեամբ:

Ժ ժ

Ժամերգութիւն

Այսպէս կը կոչուի քրիստոնէական ամենօրեայ պաշտամունքը ըստ օրուայ տարբեր աղօթաժամերու: Ներկայիս այդ ժամերը թիւվ 9 հատ են՝

Գիշերային, Առաւոտեան, Արեւագալի, 3-րդ ժամի «ժամը 9 Կ.Ա.», 6-րդ ժամի կամ Միջօրէի «ժամը 12», 9-րդ ժամի կամ «ժամը 3 Կ.Ե.», «նախորդ երեքը կը կոչուին ժաշու ժամ»

Երեկոյեան, Խ ա ղ ա ղ ա կ ա ն , Հանգստեան

Հոգեւոր յիշատակումները ունին իրենց յատուկ ժամերը: Օրինակ, Գիշերային ժամի խորհուրդն է հոգեւոր արթնութիւնը, Առաւոտեան ժամին կը յիշատակենք Քրիստոսի յարութիւնը, Արեւագալին՝ մարդու ստեղծումը, 3-րդ ժամին՝ Արամի յանցանքը եւ Քրիստոսի խաչ բարձրանալը եւ հոգեգալուատը, 6-րդ ժամին՝ Տիրոջ խաչի շարշարանքները եւ Արեւի խաւարումը, 9-րդ ժամին՝ Յիսուսի մահը, Երեկոյեան ժամին՝ խաչէն իշնելը եւ գերեզման դրուիլը, Խաղաղական ժամին՝ դժոխք Էջքը եւ հոգիներու ազատագրումը սատանայի կապանքներէն, Հանգստեան ժամին՝ կը հայցենք Տիրոջ պահպանութիւնը յառաջիկայ գիշերուայ ընթացքին:

Վերաքաղ

Նոյը Արարատի գագաթէն կ'իջնէ:

Զրիեղեղէն ետք Նոյի տապանը կանգ կ'առնէ Արարատ լեռան վրայ: Նոյը եւ իր ընտանիքը տապանէն դուրս կ'ելլեն եւ Արարատէն կ'իջնէն: Կը պատմուի որ անոնք հնատատուեցան եւ ապրեցան Արարատ լեռան շրջակալիքը: Հոն Նոյը իր զաւակներուն՝ Սեմին, Քամին եւ Յարէթին հետ գիլեր կառուցեց: Նոյնպէս կը պատմուի որ երբ Նոյը իշաւ Արարատէն եւ տեսաւ առաջին չոր տարածութիւնը, ան բացագանչեց՝ «Երեւ անդ», որ կը նշանակէ այնտեղ երեւցաւ, այսպիսով է որ Երեւան բաղաքը ունեցած է իր անոնքը:

Նոյի իշած առաջին վայրը կոչուեցաւ Նախիշեւան: Իսկ Արարատի լանջերուն խոնաւ մէկ հողամասի վրայ Նոյը տնկեց խաղողի առաջին որթատունկը:

Ան հողագործ էր, կը սիրէր հող մշակել, այգի տնկել եւ այդպիսով նաեւ գեղեցկացնել Աստուծոյ ստեղծած բնութիւնը: Նոյն ու իր ընտանիքը երկար տարիներ ապրեցան այսպէս:

Անոր մահէն ետք շատ ժամանակ

անցաւ, իրեն յաջորդող սերունդները բազմացան ու ցրուեցան աշխարհի բոլոր կողմերը: Անոնք հանգիստ ու խաղաղ կեանք մը կ'ապրէին: Կ'աշխատէին ու լաւ բերք կը հասցնէին: Անոնք չմոռցան Աստուծոյ ուխտն ու Արարատ լեռը, որ բոլորին համար կը համարուէր եւ տակաւին կը համարուի սուրբ լեռ եւ մարդկութեան օրրան:

Արարատ լեռը աւելիով հարազատ եւ թանկագին է Հայերուն համար: Ան մեր հայրենի լեռն է: Մեր նախնիները դարերով ապրեր են անոր ստորոտի գիլերուն մէջ: Հայոց Տրդատ Գ. թագաւորը Արարատի սուրբ գագաթէն մեծ քարեր բերած ու զետեղած է Էջմիածնի Մայր Տաճարի հիմքերուն մէջ:

Նշանաւոր գրող եւ մանկավարժ Խաչատուր Աբովյան բարձրացած է Արարատ լեռան գագաթը ու հիացած անոր վեհութեան վրայ: Գրեթէ բոլոր հայոց զինանշաններուն վրայ կ'երեւի Արարատ լեռը:

Նոյը կ'իջնէ Արարատէն

Բաբելոնի աշտարակի շինութիւնը:

Նոյի որդիները եւ թոռները գացին Միջագետք, որ Տիգրիսի եւ Եփրատի միջեւ գտնուող տարածութիւնն էր: Հոն համերաշխ կենք կ'ապրէին եւ նոյն լեզուն կը խօսէին: Ժամանակի ընթացքին մարդիկ դարձան հպարտ եւ մեծամիտ: Այնքան անձնասէր դարձան որ կ'ուզէին բարձրանալ եւ հասնիլ Աստուծոյ: Այդ նպատակով, անոնք սկսան աշտարակ մը շինել Բաբելոն քաղաքին մէջ: Եթբ անոնք աշտարակի պատերը սկսան բարձրացնել, Աստուած շատ զայրացաւ անոնց անհնագանդութենէն եւ գորոզութենէն, ու որոշեց կասեցնել աշտարակի շինութիւնը: Մարդոց տուաւ տարբեր խօսակցութեան լեզուներ որ անոնք զիրար շիասկնան: Շինարարութիւնը դադրեցաւ եւ ձախողեցաւ: Աշտարակը մնաց անաւարտ: Հոն ապրողներէն շատեր հեռացան Բաբելոնէն եւ ցրուեցան աշխարհի բոլոր կողմերը:

Հայկ եւ Բել:

Աւանդութիւնը կը պատմէ որ Բել անունով հսկայ մը կար Բաբելոնի մէջ, որ կը փորձէր իր իշխանութիւնը բանեցնել հոն ապրող բոլոր մարդոց վրայ: Բաբելոն կ'ապրէր նաեւ Յաբէթի սերունդէն ծնած Հայկը որ քաջ եւ բարի հսկայ մըն էր: Ան չուզեց ենթարկուիլ Բելի եւ հաւաքելով իր գերդատանը հեռացաւ Բաբելոնէն եւ գնաց

հաստատուեցաւ Արարատի երկիրը: Բէլը զայրացաւ եւ Հայկէն պահանջեց որ վերադառնայ Բաբելոն: Անշուշտ Հայկը մերժեց:

Բէլը իր բանակով արշաւեց դէպի Արարատի երկիր, Հայկի դէմ կոռուելու համար: Այս տեսնելով Հայկը եւս հաւաքեց իր զօրքը ու դէմ ելաւ ԲԵԼԻ: Վանայ լճին մօտ երկու բանակները իրար հանդիպեցան: Պատերազմէն առաջ Հայկը խօսքը ուղղելով իր կոռուղներուն ըսաւ՝ «Եթբ Բելի բանակի դէմ գտնուիք, հարուածեցէք հոն ուր Բելը կանգնած է: Կամ մենք կը գոհուինք եւ մեր տոհմը Բելի ծառայ կը դառնայ եւ կամ մենք կը յաղթենք եւ Բելն ու իր բանակը կը փախչին:»

Պատերազմը սկսաւ, երկու կողմերէն շատ գոհեր եղան, բայց բանակները տակախն կը շարունակէին կոռուիլ: Հսկաներով շրջապատուած Բելը փորձեց պահուըտիլ մինչեւ օգնական զօրքերը հասնին Բաբելոնէն, սակայն Հայկը հասկցաւ անոր միտքը, արագ մօտեցաւ անոր, նետեց իր մեծ աղեղը եւ սպաննեց Բելը:

Բելը ինկաւ գետին: Այս տեսնելով Բելի զինուորները փախսան եւ Հայկն ու իր բանակը յաղթական դուրս եկան այս պատերազմէն: Անոնք պաշտպանեցին իրենց ընտանիքներն ու տոհմերը եւ փրկեցին անոնց ազատութիւնն ու պատիւը:

Այդ օրուընէ սկսեալ մեր երկիրը կոչուեցաւ Հայկ Նահապետի անունով՝ Հայք, ասինքն Հայաստան:

Ո՞րն է ճիշդ պատասխանը Հոկտեմբեր ամսուան պատասխանները

Մանկապարտեզի անկիւն

Կ'իրիկնանար, Արձակ՛, գտնեն, ամայի,
ուտելիքը, հաց, ձուկ, բաւականաչափ
Նախակրթաբան Ա. Բ. Գ. անկիւն

1. բ. 405
2. գ. Աստուածաշունչը
3. Մեսրոպ Մաշտոց
4. Վաղարշապատ
5. դ. Ներսէս Շնորհալի
6. դ. Գրիգոր Նարեկացի
7. Շապիկ
8. զո՞ն
9. ա. Հինգ հաց եւ երկու ձուկ
10. գ. 12

Նախակրթաբան Դ. Ե. Զ. անկիւն

1. բ. 405
2. ա. Հինգ հազարին կերակրումը
3. դ. Թորոս Ռովլին
4. Ծանաչել զիմաստութիւն եւ զիրատ,
իմանալ զբանս հանճարոյ

5. Հոկտեմբեր 26

6. գ. Աճապարանքով եղած
թարգմանութիւն
7. Հաւատով խոստովանիմ
8. բ. Առակներ
9. Դաւիթ Անյաղթ, Մովսէս Քերթող
10. դ. Շաբաթ
Երկրորդականի անկիւն
1. բ. 405
2. բ. Զատկուան յաջորդող Կիրակին
3. Մատթեոս, Մարկոս, Ղուկաս,
Յովհաննէս
4. Աստուծոյ Որդիին՝ Յիսուսի
5. Մեսրոպ Մաշտոց, Եղիշէ, Դաւիթ
Անյաղթ, Մովսէս Քերթող, Գրիգոր
Նարեկացի, Ներսէս Շնորհալի
6. Մեսրոպ Մաշտոց եւ Եղիշէ
7. Եղիշէ
8. Գրիգոր Նարեկացի
9. Ներսէս Շնորհալի
10. Դաւիթ Անյաղթ

Եզակի գիրեր

Հայերէն գիրերով Sudoku

ա	թ	դ	բ	զ	ը	է	գ	ե
է	ը	թ	զ	գ	ե	զ	ա	դ
ե	զ	գ	ա	դ	է	բ	ը	թ
դ	ե	է	ը	թ	գ	թ	զ	ա
ը	թ	թ	ե	ա	զ	դ	է	գ
զ	ա	զ	թ	է	դ	ե	թ	ը
թ	գ	ե	դ	ը	զ	ա	թ	է
գ	դ	ը	է	թ	ա	գ	ե	թ
թ	է	ա	զ	ե	թ	ը	դ	զ

Նախորդ «Եզակի գիրեր» ուն
լուծումը

Ամբողջացուր քառակուսիները գործածելով ա, թ, զ, դ, ե, գ, է, ը, թ գիրերը
պալմանաւ որ միայն մէկ անգամ գործածես իւրաքանչիւր գիր իւրաքանչիւր՝

- հորիզոնական գիծի վրայ,
- ուղղահայեաց գիծի վրայ եւ
- ինեակ քառակուսիի մէջ

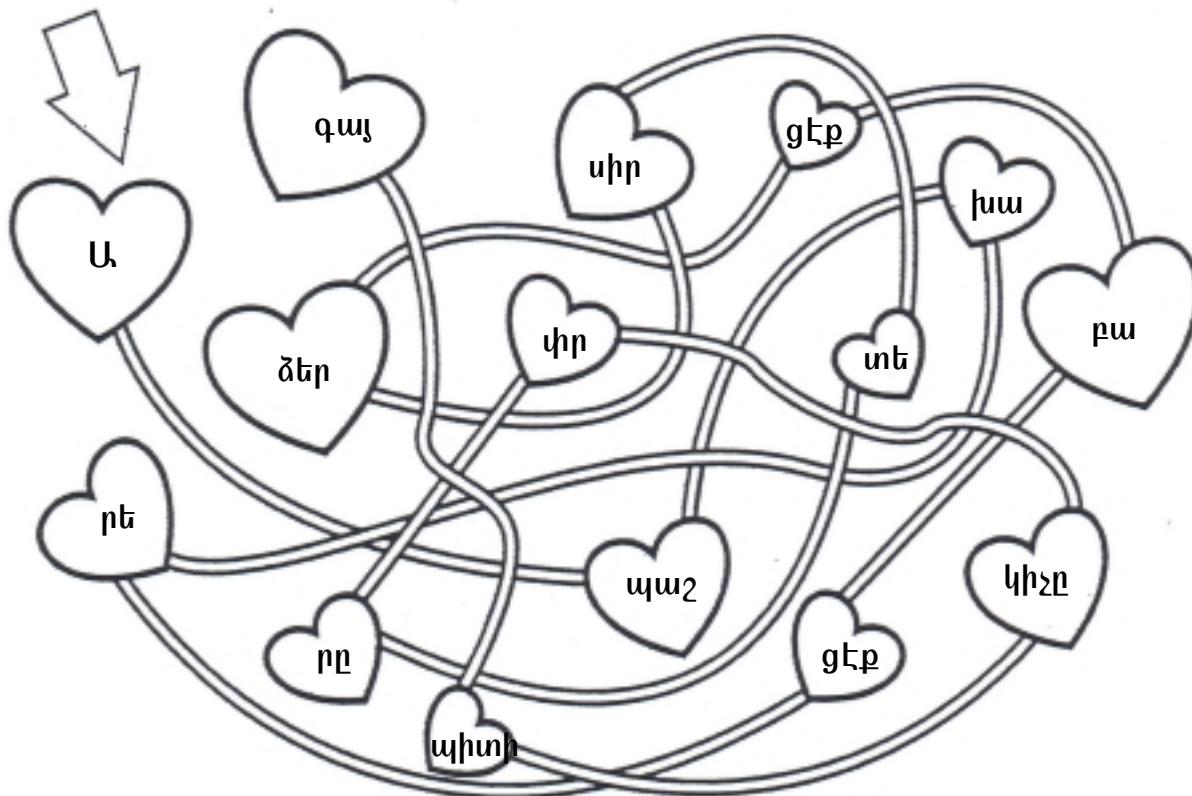
է		գ		զ			ա	
		ա	գ		է			
դ				թ		ա		է
	գ			զ	է		թ	
թ	է					ե	դ	
	զ	ե		ա	դ		է	
ե			ա		գ			թ
			է		զ	դ		
է				թ		ա		թ

Յովհաննէս Մկրտիչի Քարոզութիւնը

Ղուկաս 3:1-20

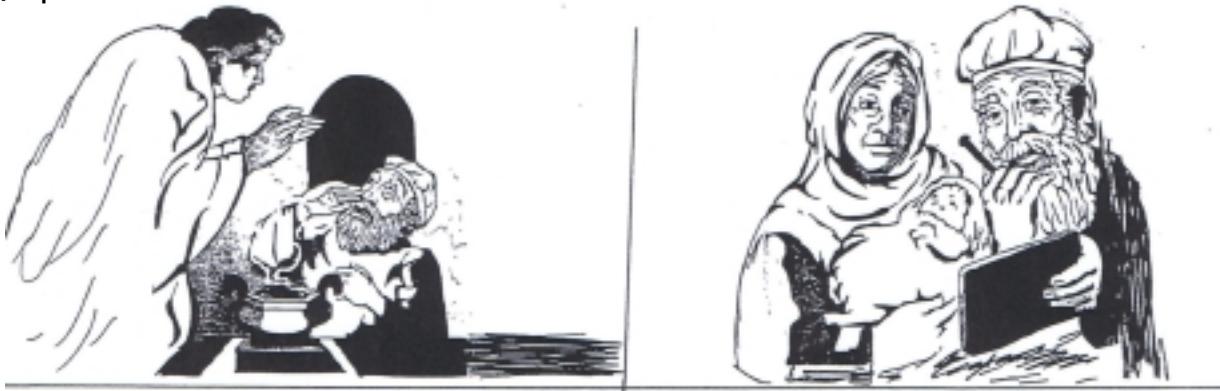
Յովհաննէս Յորդանան գետին եզերքը գտնուող բոլոր շրջանները երթալով՝ կը քարոզեր ապաշխարել եւ մկրտուիլ, որպէսզի Աստուած մեղքերու թողութիւն տայ:

Սիրտերուն մէջի բառերը գրեցէք գծիկներուն վրայ եւ տեսէք թէ ի՞նչ կ'ըսէք Յովհաննես Մկրտիչ իր հետեւորդներուն:

Յովհաննես Մկրտիչ

Ղուկաս 1-3

1-

2-

3-

4-

5-

Ծիշդ կարգով նկարներուն տակ ընդօրինակ՝

1 – Դուն ես իմ սիրելի Որդիս. Քեզի հաճեցայ: Ղուկաս 3:22

2 – Զաքարիա, մի վախնար, Աստուած լսեց աղօթքդ: Ղուկաս 1:13

3 – Յովհաննես պիտի կոչուի: Ղուկաս 1:60

4 – Ասկէ ետք գործով ցոյց տուէք թէ ապաշխարած էք: Ղուկաս 3:8

5 – Եւ դուն զաւակս, Բարձրեալին մարգարէն պիտի կոչուիս եւ Տիրոջ առշեւէն պիտի քալես, անոր ճամբամ պատրաստելու: Ղուկաս 1:76

Զաքարիայի Օրհներգութիւնը

Ղուկաս 1: 67-80

Յովհաննէսի հայրը՝ Զաքարիան, Սուրբ Հոգիով լեցուած մարգարէացաւ,
ըսելով՝

Եւ դուն զաւակս,

Բ _____

Գրեցէք բոլոր թիւ 1-երու գիրերը
գծիկներուն վրայ կարգով, ապա թիւ
2-ները, թիւ 3-ները եւ մինչեւ թիւ
6-երը եւ գտէք Զաքարիայի
մարգարէութիւնը իր զաւակին՝
Յովհաննէսին համար:

1	Բ	2	ա	3	ե	4	ա	1	ա	5	ա	3	ւ	6	ա
3	Տ	1	ր	4	ի	2	ի	5	ց	1	ձ	3	ի	6	ա
4	տ	3	ր	1	ր	5	ն	2	տ	6	տ	1	ե	3	ն
2	ի	3	չ	4	ի	1	ա	5	ր	3	ա	6	ր	1	լ
5	ճ	1	ի	3	ն	4	ք	2	կ	1	ց	3	չ	2	ն
3	ե	2	չ	1	մ	5	ա	1	ա	3	ւ	2	ն	4	ա
1	ր	4	լ	2	ւ	1	գ	3	է	5	մ	6	ա	6	ս
1	ա	5	ր	6	տ	2	ի	4	ե	1	ր	6	ե	3	ց
6	լ	2	ս	5	ա	6	ու	1	է	4	ս	1	ց	5	ց

Ո՞րն է ճիշդ պատասխանը

Ամբողջացո՞ւր ըստ Մատթեոսի Աւետարանին 2.1-6

Քրիստոսը, արեւելքէն, Երուսաղէմ, Հերովդէս, աւագ,
ուսուցիչները, Բեթղեհէմ, աստղը, Երկրագելու,
վրդովեցաւ,
Եւ ահա ----- մոգեր Եկան ----- Եւ
հարցուցին.

- Ո՞ր է Հրեաներու նորածին թագաւորը. մենք տեսանք
անոր ----- արեւելքի մէջ Եւ Եկանք ----- իրեն:
Երբ ----- թագաւոր լսեց ասիկա -----, Եւ
իրեն հետ՝ Երուսաղէմի բոլոր բնակիչները: Կանչեց ժողովուրդի
----- քահանաներն ու Օրէնքի ----- Եւ հարցուց
անոնց, թէ ո՞ր պիտի ծնէր -----:
Անոնք պատասխանեցին.

- Հրէաստանի ----- քաղաքին մէջ, որովհետեւ
Միքիա մարգարէն այսպէս գրած է.

Ո՞րն է ճիշդ պատասխանը
Նախակրթարան Ա. Բ. եւ Գ. դասարաններու անկիւն

1.- Որո՞ւ տօնը այս տարի կը տօնենք Նոյեմբեր 1 ին:

ա.- Ս. Յովհաննէս Ռոկեբերան
 Հայրապետ

բ.- Ս. Գէորգ

գ.- Ս. Սարգիս

դ.- Բոլոր սուրբերուն

2.- Այս տարի ե՞րբ կը տօնենք Ս.

Գաբրիէլ եւ Ս. Միքայէլ

Հրեշտակապետերուն տօնը:

ա.- Նոյեմբեր 1

բ.- Նոյեմբեր 8

գ.- Նոյեմբեր 15

դ.- Նոյեմբեր 22

3.- Ըսէ հետեւեալը մէկ բառով:

Ռոկի Բերան Ռւնեցող

4.- Յիսուսի այլակերպութիւնը ո՞ր լերան վրայ տեղի ունեցաւ:

ա.- Արարատ

բ.- Արագած

գ.- Մասիս

դ.- Թաթոր

5.- Ըսէ հետեւեալը մէկ բառով:

Հոն ուր Միածինը իշաւ

6.- Յիսուսի առաքեալներէն որո՞նց տօնը կը տօնենք այս տարի Նոյեմբեր 29 ին:

ա.- Թադէոս եւ Բարթողոմէոս

բ.- Յովհաննէս եւ Յակոբոս

գ.- Անդրէաս եւ Փիլիպպոս

դ.- Թովմաս եւ Մատթէոս

7.- Նոյեան տապանը ո՞ր լերան

վրայ կանգ առաւ:

ա.- Արարատ

բ.- Արագած

գ.- Մասիս

դ.- Թաթոր

8.- Ո՞ր երկու գետերուն միջեւ կը գտնուի Միջագետքը:

ա.- Եփրատ եւ Տիգրիս

բ.- Եփրատ եւ Արաքս

գ.- Արաքս եւ Տիգրիս

դ.- Արաքս եւ Յորդանան

9.- Յովհաննէս Մկրտիչ ո՞ր գետին եզերքը կը քարոզէր:

ա.- Եփրատ

բ.- Արաքս

գ.- Տիգրիս

դ.- Յորդանան

10.- Ի՞նչ է Յովհաննէս Մկրտիչի հօրը անունը:

**Ո՞րն է ճիշդ պատասխանը
Նախակրթարան Դ. Ե. Եւ Զ. Պասարաններու անկիւն**

1.- Այս տարի ի՞նչ տօն տօնեցինք

Նոյեմբեր 1 ին:

ա.- Ս. Յովհաննէս Ռոկեբերան

Հայրապետ

բ.- Ս. Գէորգ

գ.- Ս. Սարգիս

դ.- Ամենայն Սրբոց

2.- Այս տարի ե՞րբ կը տօնենք Ս.

Առաքելալներու Անդրէասի եւ

Փիլիպպոսի տօնը:

ա.- Նոյեմբեր 1

բ.- Նոյեմբեր 3

գ.- Նոյեմբեր 15

դ.- Նոյեմբեր 20

3.- Յիսնակը քանի՞ օր է:

ա.- 50

բ.- 5

գ.- 25

դ.- 55

4.- Ի՞նչ կը նշանակէ Հրեշտակ բառը

Դ-----ն կամ Պ-----ր կամ

Ս-----կ

5.- Ո՞ր հրեշտակը աւետեց Մարիամ կոյսին Յիսուս Քրիստոսի Ծնունդը:

Գ-----

6.- Այս տարի ե՞րբ կը սկսի Յիսնակի պահքը

ա.- Նոյեմբեր 16

բ.- Նոյեմբեր 17

գ.- Նոյեմբեր 18

դ.- Նոյեմբեր 23

7.- Վաղարշապատ քաղաքը աւելի ծանօթ է ուրիշ անունով մը: Ի՞նչ է այդ անունը:

Ս. -----ն

8.- Յիսուսի հետեւեալ առաքելալներէն ո՞վ իր հետը չէր Այլակերպութեան լնթացքին:

ա.- Յովհաննէս

բ.- Յակոբոս

գ.- Պետրոս

դ.- Անդրէաս

9.- Ամբողջացո՛ւր հետեւեալ ժամերգութիւններուն անունները:

ա.- Գիշ-----ն

բ.- Առա-----ն

գ.- Արեւ-----

դ.- Խ-----ն

10.- Ո՞ր աշտարակի շինութեան լնթացքին մարդոց լեզուները խառնուեցան:

--բ-----

**Ո՞րն է ճիշդ պատասխանը
Երկրորդականի անկիւն**

1.- Հստ Առակաց 22.6 ին երբ
պէտք է կրթել մանուկը:

Ինչո՞ւ

2.- 2008-ը ինչի՞ տարի հոչակուած
է Արամ Վեհափառին կողմէ:

3.- Ի՞նչ տօն է Նոյեմբերի առաջին
Ծաբաթը:

4.- Ի՞նչ կը նշանակէ Հրեշտակ
բառը

ա.- Դ-----

բ.- Պ-----

գ.- Ս-----

դ.- Ա-----

5.- Հրեշտակները ունին տարբեր
անուններ: Ցիշէ՛ երկուքը:

ա.- Ս-----

բ.- Ք-----

6.- Մատթէոսի 1.23 համարը «Ահա
կոյար պիտի յղանայ եւ որդի մը ծնի,
եւ զայն պիտի կոչեն Էմմանուէլ» Հին
կտակարանի ո՞ր համարէն մէջբերում
մըն է:

ա.-Եսայի 7.14

բ.- Միքա 7.14
գ.- Սիրաք 7.14
դ.- Ամբակում 7.14

7.- Ո՞ր նշանաւոր գրող եւ
մանկավարժը բարձրացած է
Արարատ լերան գագաթը:

Խ----- Ա-----

8.- Շարքով գրէ՛ ինը
ժամերգութիւններուն անունները:

ա.- Գ.....
բ.- Ա.....
գ.- Ա.....
դ.- Ե.....
ե.- Վ.....
զ.- Ի.....
է.- Ե.....
Ը.- Խ.....
Թ.- Հ.....

9.- Այս տարի երբ է Սր. Յակոբը:

ա.- Դեկտեմբեր 16
բ.- Դեկտեմբեր 13
գ.- Դեկտեմբեր 14
դ.- Դեկտեմբեր 15

10.- 2008 ը մեր եկեղեցւոյ
հիմնադրութեան քանի՛երրորդ ամեակն
է:

ա.- 25

բ.- 50

գ.- 75

դ.- 100

Ծարունակուած էջ 2-էջ

Նոր մեթոսը, որ մեր ժողովուրդը պիտի համախմբէ լայնատարած հովանոցի մը տակ, իր բոլոր թեւերով ու տարբեր հոսանքներով, հայու քրիստոնեութեան վերարժեւորումն է, անոր պարփակած բարոյական արժեքներով, որոնք վեր կը մնան ժամանակէն: Հայաստանին առաջին քրիստոնեայ պետութիւնը ըլլալուն լոգունքը նուազ քան տասնամեակ մը առաջ, ճշոց մը եղաւ պարզապէս, որուն ցաւի թէ ուրախութեան կանչ ըլլալը ոչ ոք կրցաւ գնահատել տակաւին:

Այս բոլորը անոր համար, որ եթէ կրօնական դաստիարակութեան, բառացիօրէն կրօնի դասաւանդման տրուած ըլլար իր արժանապատիւ տեղը հայ աշակերտին դասացուցակին մէջ, վստահաբար աւելի խորունկ տպաւորութիւն պիտի գործէր եւ ազդեցութիւն ունենար իւրաքանչիւր դէար մեր ժողովուրդի կեանքնեն ներս, որ կապուած ըլլար կրօնքի ճամբով մեր հայկական ինքնութեան ամրապնդման:

Հակառակ անոր որ կրօնին նիւթը թերեւս «անփոփոխ» նիւթ նկատուի, որովհետեւ կարելի է առարկել, որ Աստուածաշնչական ծշմարտութիւնները անփոփոխնելի են-, սակայն անոնց մատուցման կերպը, արտարին տեսքը, օգտագործուած բառապաշարը եւ լեզուամտածողութիւնը մնայուն կերպով փոփոխութեան կարիքը ունին: Աստուածաշունչը մեծագոյն օրինակն է անոր, երբ ժամանակ առ ժամանակ նոր թարգմանութիւններով, տուեալ ժողովուրդին աւելի մատչելի լեզուով կը մատուցուի: Կրօնի դասագիրքը եւս այդ տեւական փոփոխութեան առարկայ պէտք է ըլլայ, եթէ կ'ուզենք ճշշդը սորվեցնել, հասկընալի դարձնել, ու այժմէականացնել ըսել ուզուածը:

Կրօնի ուսուցիչներու պատրաստութեան կեղրոն մը, ծրագիր մը, կամ այլ միջոց մը, տեղական մակարդակի վրայ, թէ կեղրոնացեալ ձեւով՝ անհրաժեշտ է, յագեցնելու համար տակաւ աճող կարիքը, որ սովի վերածուելու կանխանշաններ ցոյց կու տայ արդէն: Բնականաբար հաւատքը չի մեռնիր մարդոց սրտին մէջ, սակայն զայն մանուկին փոխանցելը ուրիշ բան է, քան պարզապէս զայն իր սրտին մէջ ունենալը:

Բոլոր միւս դասերէն աւելի, կրօնի դասը մանկավարժական ամէնէն արդի մեթոսներէն պէտք է օգտուի, նախ նիւթը սիրոցնելու, եւ ապա զայն հեզասահ կերպով փոխանցելու համար աշակերտին: Օրինակը, պատկերաւոր զուգորդումները, լսատեսողական բաժինը եւ աշակերտներուն կողմէ նիւթին թատերական ներկայացումնը՝ բաշխուած դերերով, դասագիրքէն եւ ուսուցչն աւելի տպաւորութիւն կը գործեն, եւ աւելի դիւրաւ ալ կը սորվեցնեն դասը:

Հաւատքը փոխանցելու հաւատք, տեսիլք ու նուիրում, անցնող սերունդին համար գոյապայքարի ամուր կոռուաններ էին, եւ այս նիւթը սիրողաբար դասաւանդող ուսուցիչներ բաւարար կարելի էր գտնել: Սակայն իինա, մասնագիտական նիւթ է նաեւ կրօնի դասաւանդումը, իր ընկերային, հոգեբանական, մարդասիրական, ու ծիսական-պաշտամունքային երեսներով: Մարդու ներաշխարհին եւ աներեւոյթ աշխարհի իրականութեան հետ հաղորդուելու այս նիւթը, շատ աւելի մասնագիտութիւն կ'ենթադրէ, քան այլ նիւթեր:

Վաղուան մարդը, եւ քրիստոնեայ հայը, տան հոգեւոր ու բարոյական մթնոլորտին մէջ կը դաստիարակուի, կրօնի դասապահին ընթացքին կը կոփուի, եւ վարած քրիստոնեական կեանքին ընթացքին կը յηկուի:

ԳՐԻԳՈՐ Շ. ՎՐԴ. ՉԻՖԹԵԱՆ

www.sourphagop.org/mashdots